

Koncil u Konstanzu (1414.-1418.): uzroci, tijek, posljedice na zapadno društvo.

Baričević, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:778743>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Ivona Baričević

**KONCIL U KONSTANZU (1414.-1418.):
UZROCI, TIJEK I POSLJEDICE NA
ZAPADNO DRUŠTVO**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

IVONA BARIČEVIĆ

**KONCIL U KONSTANZU (1414.-1418.):
UZROCI, TIJEK I POSLJEDICE NA
ZAPADNO DRUŠTVO**

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Marko Jerković

Zagreb, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. UZROCI.....	3
3. NAJVAŽNIJA KONCILSKA PITANJA I RASPRAVE	6
4. POSLJEDICE.....	11
5. ZAKLJUČAK.....	15
6. BIBLIOGRAFIJA	17

1. UVOD

Koncil u Konstanzu predstavlja šesnaesti ekumenski koncil rimokatoličke crkve koji obuhvaća razdoblje između studenog 1414. te travnja 1418. godine.¹ U svome trajanju od tri i pol godine, sa sveukupno četrdeset i pet sjednica u konačnici dubinski izmjenjuje kanonsko pravo i brojne druge aspekte crkveno - društvenog života. Predstavlja jedan od središnjih društvenih događaja kasnog srednjega vijeka koji je trajno utjecao na razvoj Europe u cijelosti. Što se samoga sastava tiče, može se reći kako niti jedan kutak kršćanstva nije bio zapostavljen, a katolički predstavnici dolazili su iz svakog dijela kršćanstva. Njime u konačnici završavaju gotovo četiri desetljeća europske povijesti, započeta Velikim Crkvenim raskolom.

Tema ovog rada jesu uzroci, tijek te utjecaj koncila u Konstanzu i konciliarističkog pokreta na Crkvu i društvo kasnog srednjeg vijeka. Zbog svog općeeuropskog karaktera koje dovodi do prepletanja općih i crkvenih poslova važno je spoznati svaki aspekt tog posljednjeg stoljeća srednjeg vijeka - gospodarski, politički, ali i socijalni. Ona se obrađuje s ciljem utvrđivanja koncilskih pitanja, problematike konciliarizma te egzistencije između stabilnog unutarnjeg uređenja institucije i ponovne izgradnje do tada središnjeg autoriteta katoličke Crkve. U tu svrhu rad je usredotočen na sljedeća ključna pitanja: koji su uzroci doveli do koncila koji je učinak raskola i koncila u Konstanzu; s kojim problemima se suočava papinstvo nakon povratka jedinstva; kako je koncil bez pape nastavio s radom te s kojim pravom ono ima uopće postojati; je li uistinu koncil imao nadmoćnu vlast i ukoliko je, koliko se ona zadržala.

¹ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA s.v. Council of Constance [<https://www.britannica.com/event/Council-of-Constance>]

2. UZROCI

U četrnaestom stoljeću politička povijest Europe odvijala se u centrifugalnom smjeru. Takav smjer zahvatio je i instituciju papinstva koja je u četrnaestom i petnaestom stoljeću proživjela krizu u kakvu nije zapala nikada prije, ali niti nakon toga. Pri interpretaciji zbivanja ne smijemo zaboraviti kako je srednjovjekovno papinstvo bilo izrazito politička ustanova te da je kriza kasnog srednjeg vijeka prije svega bila politička kriza, kako se to na mnogo mjesta ističe u Jedinovoj *Crkvenoj povijesti*.² U dugoj povijesti papinstva postoji više upamćenih suparničkih zahtjeva, ali onaj koji je ostao zapamćen kao Veliki Crkveni Raskol iz 1378. godine³ doveo je do Koncila u Konstanzu. Tada su protupape Urban VI. i Klement VII. tvrdili kako su oni Rimski pape, uspostavivši svoju djelatnost u Rimu i Avignonu. Identitet pravoga pape bilo je središnje i krucijalno, no ne i jedino pitanje raskola. Prva prilika za pomirenje pružena je 1389. godine⁴, smrću Urbana VI. Umjesto izbora Klementa i okončanja raskola, rimski su kardinali, ustoličili Bonifacija IX.

Nakon prvog dvostrukog izbora, njemački teolozi zatražili su saziv generalnog vijeća, usprkos dotadašnjem pravilu koje je to pravo dalo isključivo papi. Ključan razlog ovome preokretu počivao je na tome kako konačni autoritet počiva u crkvi koja je superiornija od samoga pape. Jednostavno je zaključiti da bez obzira na to što kanonsko pravo predviđa da papa sazove generalno vijeće, tvorci istoga nisu mogli predvidjeti ovakvu struju situacije i takav zakon u novim prilikama nije mogao biti obvezujući. Ovaj zahtjev se ne može smatrati direktnim uzrokom koji će dovesti do konciliarističkog pokreta, ali ovakvo promišljanje suvremenika pridonijelo je njegovu formiranju.

Godine 1394. nakon smrti Klementa VII. za novoga je papu izabran Benedikt XIII.⁵ koji je prije svog izbora prisegnuo na rješenje raskola, čak i ukoliko bi to zahtijevalo njegovu ostavku. No prije tako radikalnog poteza, uputio je prijedlog o sastanku Bonfaciju IX. Izgledi za pomirenje u ovome trenutku izgledali su obećavajuće, no neposredno prije dolaska u Rim, Bonifacije umire te je izabran novi papa Inocent VII. koji je godinu nakon izbora preminuo.

² Vidi u: Jedin 1993: 513.

³ Franzen 2004: 190.

⁴ Jedin 1993: 510.

⁵ Jedin 1993: 510-511.

Godine 1406. za papu je izabran Grgur XII.⁶ te je gotovo odmah pisao Benediktu XIII. kako bi postigli međusoban dogovor o abdikaciji. Benedikt je pristao na sastanak, a planirali su se naći u rujnu 1407. godine u Savoni.⁷ Niti ovaj dogovor nije prošao bez komplikacija te je Grgur izgubio interes za dogovor, te na taj način, papa koji je ustoličen s ciljem kako bi dao ostavku objavljuje da isto neće učiniti.

Kardinali oba tabora susreli su se u Leghornu u lipnju 1408. godine⁸ i zakleli se na ponovno ujedinjenje crkve osiguranjem dobrovoljne abdikacije obojice protupapa. Ukoliko oni to ne bi učinili, odlučili su se na djelovanje putem općeg vijeća. Ovaj dogovor označuje začetak konciliarističkog pokreta; dobrovoljna abdikacija nije ostvarena te je sazvano opće vijeće u Pisi za 25. ožujak 1409. godine⁹, prvoga od tri u nizu.

Značaj koncila u Pisi nije za podcijeniti, s obzirom na ranije pokušaje od strane papa koji bi završili kao nesuvisli sastanci, umjesto kao stvarni poticaji ujedinjenju. Valjanost koncila potvrđena je 4. svibnja¹⁰ kada je kanonskim pravom proglašeno kako on predstavlja zajednicu pravovjernih s pravom suda o podnositeljima papinskog zahtjeva. Presuda protupapama je stigla 5. lipnja, proglašeni su hereticima koji su počinili zločin krivokletstva i pokazali se nedostojnima svake časti i dostojanstva.¹¹ Sveta Stolica sada se smatrala ispražnjenom te su održani izbori na kojima su kardinali obije poslušnosti bili ovlašteni za izbor. Novi papa, Peter Philargi, uzima ime Aleksandar V.¹², koji s podrškom čitavog zapada biva jedini papa sada ujedinjene crkve te retrospektivno potvrđuje djela općeg vijeća.

Vjera u okončan raskol naglo je okončala iznenadnom smrću Aleksandra V. Naslijedio ga je Ivan XXIII. koji sve izraženiju podršku dobiva kada se za njega založio Sigismund Luksemburški.¹³ U pregovorima koji su vodili prema saboru u Konstanzu, Benedikt kao ni španjolska obediencija nisu se pokazali spremnima na suradnju, no zalaganjem aragonskog kralja

⁶ Logan 2005: 318.

⁷ Logan 2005: 318.

⁸ Franzen 2004: 192.

⁹ Franzen 2004: 194.

¹⁰ Logan 2005: 319.

¹¹ Logan 2005: 319.

¹² Logan 2005: 319-320.

¹³ Sigismund se još kao ugarski kralj rano priključio koncilu u Pisi i njegovim papama. Otkada je u lipnju 1411. godine jednoglasno izabran za njemačkog kralja, posvetio se u svom djelovanju poglavito jedinstvu kršćanstva. Preuzeto iz: Franzen 2004: 195.

za jedinstvo crkve problemi su bili prebrođeni. Na posljednjem zasjedanju u Pisi trebala se dogovoriti unutarnja reforma crkve, no ona je bila odgođena do slijedećeg koncila. Papa Ivan XXIII. pokušao je provesti takav sabor što je spriječilo neuređeno stanje u središnjoj Italiji te je obećao saziv drugog sabora- u listopadu 1413. objavljeno je kako će se vijeće sastati 1. studenoga 1414. u Kostanzu.¹⁴

Iz ovoga proizlazi zaključak da su dva glavna događaja koja su dovela do koncila u Konstanzu svakako Veliki Crkveni raskol zajedno sa svim suparničkim zahtjevima te koncil u Pisi nakon kojeg je raskol dodatno produbljen. Suprotno mnogim mišljenjima, niti jedan od događaja na koncilu u Pisi nije bio revolucionaran - postupalo se po principu tadašnjeg kanonskog učenja s dugom tradicijom. Čini se kako je čitava Europa bila fiksirana na događanja na Svetoj Stolici, jer svi ovi događaji nikako nisu bili slučajni ili periferne važnosti u odnosu na opće europske poslove. Jedinstvo Crkve suvremenici bilo je jednako važno kao i jedinstvo države. Danas historiografija ne može sa sigurnošću utvrditi koji je od papa za vrijeme raskola bio pravi papa, a koji protupapa. Službeno prihvaćena verzija ne temelji se na znanstveno utvrđenim činjenicama, nego na odlukama Tridentskog sabora koji je prednost dao rimskoj obojenciji i time u tehničkom smislu definirao pitanje koje je u suvremenom razdoblju početka 15. stoljeća bilo daleko kompleksnije.

¹⁴ Jedin 1993: 514.

3. NAJVAŽNIJA KONCILSKA PITANJA I RASPRAVE

*Causa unionis, reformationis, fidei*¹⁵ - kratka je formula kojom su već suvremenici označili zadaću koncila. Ujedinjenje je bilo središnje pitanje i najvažnija zadaća koncila, većina nije propitivala položaj Ivana XXIII. kao jedinog zakonitog pape dok se na Benedikta i Grgura gledalo isključivo kao na pretendente za Svetu Stolicu. Ivanova zadaća načelo je bila potvrda odluka Pisanskog sabora protiv pretendenata i raspuštanje koncila. No ipak, činilo se kako se raskol može riješiti samo odreknućem pisanskog pape i dvojice svrgnutih. Tijekom veljače došlo je do prvih naznaka da će se Ivanova abdikacija i ostvariti, izdao je više memoranduma u kojim pristaje na abdikaciju u slučaju da se podnositelji zahtjeva odreknu prava na Svetu Stolicu. Nezadovoljnici- engleska, njemačka i francuska nacija tražile su njegovu neposrednu i bezuvjetnu ostavku.¹⁶ U strahu za vlastiti život, on se u tajnosti dao u bijeg, no oružane sile su ga vratile, pod preuveličanim optužbama¹⁷, natrag u Konstanz. Podnijevši ostavku te su optužbe i usvojene, a abdikacijom vrhovnog poglavara, Sveta Stolica biva ispražnjena. Prvi puta u povijesti postaje jasno da vrhovni autoritet ne nosi papa već Crkva sama po sebi, u ovom slučaju zastupljena kroz vijeće. Ono što je omogućilo legalni nastavak vijeća bio je dekret izglasan na petoj sjednici- *Haec sancta*.¹⁸ Bio je to sveobuhvatni dekret koji će odjeknuti kroz slijedeća desetljeća i stoljeća. U svome uvodnom djelu govori kako Sveti sinod snagu crpi direktno iz Krista te da ga je svatko, bez obzira na svoj položaj u hijerarhiji dužan poštivati u stvarima koji se odnose na vjeru, iscjeljenje raskola i opću reformu Crkve. Na taj je način vijeće nastavilo svoj rad bez pape, no prije no što se moglo suočiti s pitanjem Benedikta i Grgura, trebalo je riješiti problem krivovjerja.

Na sjeveru Europe postojala su tri pokreta čiji su predstavnici zagovarali reformu Crkve- inspirirani Johnom Wycliffom u Engleskoj, Gerardom Grootom u Nizozemskoj i Janom Husom u

¹⁵ U prijevodu: Radi ujedinjenja, reforme, vjere.

¹⁶ Logan 2005: 324.

¹⁷ U velikoj žurbi sastavljena je optužba od 70 točaka iz kojih proizlazi užasna slika o papi počevši od njegove mladosti, preko njegove duhovne i kurijalne karijere sve do kardinalata i papinstva. Predbacivao mu se nemoralni život najgore vrste, trovanje njegova prethodnika Aleksandra V., rasipanje posjeda Crkve i Crkvene države, simonija i neizdrživa pohlepa pri dodjeljivanju beneficija. Svrgnut je tako zbog nedostojnog života, simonije, nepopravljivosti, lošeg upravljanja Crkvom, podjarivanja raskola i mnogih sablasni što ih je dao Crkvi. Preuzeto iz: Ullman 2005: 196.

¹⁸ Najčešće je citiran upravo njegov uvodni dio koji glasi: Ovaj sveti sinod u Konstanzu, legitimno okupljen u Sv. Duhu, formira opće vijeće koje predstavlja katoličku crkvu. Svoju snagu crpi direktno iz Krista te svatko, bez obzira na svoj položaj u hijerarhiji pa tako i sami papa dužan ga je poštivati u stvarima koje se odnose na vjeru, iscjeljenje raskola i na opću reformu crkve Božje. Preuzeto iz: Logan 2005: 324-325.

Bohemiji.¹⁹ Pokret *Nove pobožnost* djelo je Gerarda Groota, osnovao je brojne kuće *Braće i Sestara zajedničkog života* čiji su sljedbenici trebali živjeti skromnim životom, zalažući se za korištenje nizozemskog jezika pri proučavanju svetih spisa. Godine 1382. od strane pravika u Kölnu dobili su pisanu izjavu za korištenje svetih spisa na *vulgarnome* jeziku.²⁰ Slučaj je primijetila inkvizicija koja je isto označila nepromišljenim te se zakonitost istog preispitivala na koncilu u Konstanzu.

John Wycliff upamćen kao engleski reformator koji je zastupao izrazito kontroverzne stavove²¹, osuđene još 1382. godine, nakon čega je preminuo bez osobne ekskomunikacije zbog zaštite od strane kraljevske obitelji.²² Bila je to svojevrsna engleska afera²³, perifernog interesa za srednjovjekovnu crkvu, ali brak između Rikarda II. i Ane od Bohemije, proširio je njegovo učenje Europom.²⁴

Jan Hus bio je najjači glas češkog nacionalizma i crkvene reforme za vrijeme prosvjeda protiv Nijemaca 1402. godine.²⁵ Upoznao se s Wycliffovim djelima, u kojima ga je najviše privukla ekleziologija. Ušao je u sukob s Praškim nadbiskupom zbog napada na simoniju i svećeničku pohlepu, nakon čega je bio ekskomuniciran. Građanski nemiri su se nastavili, nacionalizam neraskidivo povezanim s heretičkim učenjem, kralj Vjenceslav želio je okončati, a kraj je trebao doći u Konstanzu. Jan se saboru pridružio na nagovor i s obećanjem o poštenom suđenju te poništenjem ekskomunikacije od strane Sigismunda koji mu je izdao pismo osiguranja.²⁶ Izgledalo je kako Hus ima podršku od Sigismunda, ali i od pape Ivana koji izdaje bulu koja je jamčila slobodu govora hereticima.²⁷ Ipak Hus je smatrao kako je papinska ustanova napravljena od strane

¹⁹ Deanesly 2005: 219.

²⁰ Deanesly 2005: 220.

²¹ Wycliff dao je teoretski temelj za poricanje papinske vlasti tvrdeći da je poglavar crkve Isus Krist. Preveo je Bibliju na engleski jezik te je u svojim učenjima pozivao isključivo na nju umjesto na Svetu predaju. Govorio je kako je Isusu ideal bilo siromaštvo za razliku od poglavara Katoličke Crkve. Obnovio je problematiku o transsupstancijaciji i postojanju čistilišta. Preuzeto iz: Logan 2005: 326.

²² Deanesly 2005: 220.

²³ Nakon dugih rasprava 24 iskaza su djelom označena kao hereza, a dijelom kao zablude, Wycliff je svakako morao napustiti profesorsku djelatnost te se povlači u svoju župu u Lutterworth. Nadbiskup i državne vlasti protjerale su Wycliffove pristaše s oxfordskog sveučilišta ili su se pak neposlušni pokorili. Tek je još koje desetljeće među srednjim i nižim slojevima djelovao grublji wycliffizam, a zapamćeni su pod heretičkim nazivom lollardi. Preuzeto iz: Logan 2005: 326.

²⁴ Iako nije u potpunosti poznato, Wycliffova djela dovedena su u Bohemiju gdje su srdačno prihvaćena, a danas mnogi njegovi preživjeli rukopisi postoje samo u češkim knjižnicama. Preuzeto iz: Logan 2005: 326-327.

²⁵ Logan 2005: 327.

²⁶ Baum 1993: 125.

²⁷ Baum 1993: 125.

čovjeka te da Crkva počiva na Isusu, a ne Petru. Iz tog razloga slučaj Hus preuzela su dvojica koncilijarista koja su njegova stajališta smatrala izrazito radikalnima. Suđenje je održano u srpnju 1415. godine u prisutnosti Sigismunda.²⁸ Tridesetak heretičkih tvrdnji izvedenih iz Husovog djela *De ecclesia* bilo mu je predloženo, no kada je dobio priliku da iste porekne, ustvrdio je kako ih nikada i nije naučavao.²⁹ Konačna odluka o njegovoj sudbini donesena je na istoj sjednici, Jan Hus trebao je biti spaljen na lomači. On je izjavio kako je svećenicima u stanju smrtnoga grijeha oduzeta služba pred Bogom, na što je Sigismund odgovorio *nemo sine crimine vivit*.³⁰ Hus je bio savjetovan da se pokori vijeću, no kao fundamentalistički i dosljedni dogmatičar nije se želio odreći svojih stavova. Uzalud se pokušao obraniti govoreći da će odustati od svog mišljenja ukoliko ga se nađu suprotni argumenti temeljeni na Svetom Pismu te apelirajući na garanciju kralja Sigismunda. Sljedećeg jutra predan je svjetovnoj ruci, koje djeluju kroz par sati. Kako su sada *zbrinuli* Jana Husa³¹, vijeće se moglo vratiti k podnositeljima zahtjeva i izboru novog pape.

Zbacivanje protupapa pokazalo se poprilično jednostavnim zadatkom. Grgur XII. bližio se devedesetoj godini bivao je sve nestrpljiviji da pripremi vlastitu dušu za smrt. Početkom srpnja 1415. godine njegovi su predstavnici službeno sazvali generalno vijeće i dali njegovu ostavku.³² Benedikt XIII. izgubio je potporu španjolskog dvora, zajedno s škotskim legatima te je tako izgubio na bilo kakvoj važnosti. Znatan dio vijeća, u stvarnosti, htio je odgoditi izbor pape sve dok se ne provede ozbiljna unutarnja reforma crkve. Ovaj zastoj, bio je slomljen kompromisnim planom - promicanjem već dogovorenih reformi te istovremenim odabirom pape dok su nove reforme ostavljene idućem vijeću. U konačnici tako je i bilo. Preostao je samo izbor novog pape koji nije bio jednostavan zbog političke strukture koncila³³, izborno tijelo sastojalo se od kardinala triju obedijencija zajedno s šestoricom delegata iz svake od nacija. Na četrdesetoj sjednici 30. listopada prihvaćen je ovakav način glasovanja.³⁴ Ovo tijelo sastalo se 8. studenoga i 11. studenoga 1417. - na blagdan sv. Martina prema kojemu je novoizabrani papa Odo Colonna uzeo ime Martin

²⁸ Logan 2005: 328.

²⁹ Logan 2005: 328.

³⁰ U prijevodu: Nitko nije bez grijeha.

³¹ Njegovi posmrtni ostatci ponovno su spaljeni, kako bi spriječili kult relikvije, a potom su bačeni u Rajnu. Preuzeto iz: Logan 2005: 328.

³² Logan 2005: 328.

³³ Zbog toga se nije moglo zamisliti da bi samo kardinali birali papu, kardinalski zbor je već prilikom svrgavanja Ivana i odreknuća Grgura XII. učinio ustupke u tom smislu, ali se sada trudio domoći što većeg utjecaja. Tako je donesena cedulja *Ad laudem* koja je iznimno predložila pripuštanje predstavnika raznih nacija, ali tako da bi nasuprot kardinalskom zboru trebali biti u manjini. Preuzeto iz: Jedin 1993: 519.

³⁴ Jedin 1993: 519.

V.³⁵ Nakon ređenja za svećenika, biva posvećen i okrunjen 21. studenoga te se od tog trenutka, prema tradiciji, koncil se odvijao pod vodstvom novoga pape.³⁶

Papa se prihvatio izgradnje kurije, čije su tri obediencije konačno ujedinjene. Nadalje, učinio je neke daljnje pokušaje reformi, koje su uglavnom ostale neuspješne. Reforme sada postaju glavna tema, a pojam koncila i reforme u 14. i 15. stoljeću postaje neraskidivo povezan. Crkvena reforma jedino je moguća ukoliko concilium generale važi kao načelno najviši organ crkve. Reforme u Konstanzu dostigle su stanoviti završetak tako što je koncil prihvaćene zahtjeve podigao na razinu zaključaka, a tek je idući koncil trebao razriješiti ovo pitanje. Postojala je teza o održavanju koncila svakih deset godina³⁷ koja je na početku Velikog raskola bila prihvaćena i razvijana tijekom 15. stoljeća - intenzivno na prijelomu stoljeća i između koncila u Pisi, Konstanzu i Baselu. Članovi vijeća željno su napustili koncil i odgodili sve ostale reforme. Martin V. sklopio je nekoliko konkordata uglavnom o reformi s pojedinim zemljama. Službeno sabor završava 22. travnja 1418. godine, no njegov rad u osnovni prestaje s izborom Martina V. gotovo šest mjeseci ranije.³⁸

Koncil u Konstanzu bio je šireg opsega od onoga u Pisi, mnogi ga zbog toga smatraju najvećom predstavničkom skupinom čitavog srednjeg vijeka. Navedena tvrdnja svakako je opravdana iz razloga što je uspjeh koncila ovisio o broju sudionika, ponajviše velikih država. Sigismund je bio svjestan toga te je za taj cilj utvrdio svoje političko - diplomatsko umijeće vodeći istovremene pregovore s Francuskom i Engleskom zbog ovoga Sigismundu pripada glavna zasluga pri ostvarivanju i provođenju koncila - uspješno je odgodio izbijanje neprijateljstva do početka koncila, a zatim je spriječio sile da napuste sinodu. Papa Ivan XXIII. trebao je biti onaj koji će raspustiti ovaj sabor, no ipak je pod preuveličanim optužbama svrgnut, možemo zaključiti kako on uistinu nije bio bolji niti gori od svojih suvremenika već je pao kao žrtva želje za jedinstvom kršćanskog naroda dok su grijesi iz optužbi dali privid zakonitosti samome svrgnuću. Njegovim svrgnućem i proglašenjem *Haec sanctae* donesena je velika promjena koja će ostaviti neizbrisivi trag u povijesti, nikada do toga trenutka nije postojalo vijeće koje bi tvrdilo svoju nadmoć nad

³⁵ Logan 2005: 329.

³⁶ Jedin 1993: 520.

³⁷ O tome broju se mnogo raspravljalo te su postojali brojni drugi prijedlozi također tome događanju bi trebala prisustvovati sva crkva, sve pokrajine, a prisutnost učenjaka svakako je neophodna zbog neznanja mnogih biskupa. Svaka sinoda morala bi odrediti rok za iduću kako papa ne bi mogao odgađati termin ili mijenjati mjesto. Preuzeto iz: Jedin 1993: 520.

³⁸ Logan 2005: 330.

papom. Iz toga proizlazi kako je ono nastavilo svoje djelovanje s punim pravom čak i u vremenu kada je Sveta Stolica bila ispražnjena, no u trenutku izbora Martina V. tradicija je ponovno prevladala.

4. POSLJEDICE

Mnoge polemike vode se zbog smrti Jana Husa nakon čije smrti došlo je do prosvjeda češkog plemstva. Oni su se tada osvrnuli na kraljeva nenapisana obećanja i optužili Sigismunda kako je zavarao Husa. Razmatrajući samo pismo, koje može biti jedini pravni temelj za odgovor na ovo pitanje, a ono jamči Husu siguran povratak s vijeća.³⁹ Sigismund je u početku protestirao u korist Jana, no u konačnici daje izjavu da slučaj Hus i alia minora⁴⁰ ne bi trebale ometati reformu crkve i carstva. Sigismund je uistinu pokušao spasiti Husa kako ne bi uvrijedio njegove sunarodnjake, ali ga je u konačnici odbacio jer bi masovnija intervencija ugrozila njegovu politiku unutar vijeća. U konačnici Janovi sljedbenici prozvani Husitima postaju značajna snaga u Bohemiji, povezana s češkim nacionalnim težnjama.

Izbor novog pape u čitavom zapadnom svijetu izazvao je veliku radost- četrdesetogodišnji raskol je dokrajčen, a jedinstvo obnovljeno. Papa se nije odlučio za reformatorski već za restauratorski put te u postkoncilskom razdoblju postiže mnogo, bez većih sukoba, zahvaljujući vlastitoj spretnosti, suzdržljivosti i susretljivosti. Težio je većoj nezavisnosti u crkvenom i političkom pogledu. Papa izabran od strane općeg vijeća koje tvrdi da je nadmoćno spram njega samog, nije mogao imati stabilnu ili sigurnu vlast. Martin V. se zbog toga odbija zadržati na njemačkom teritoriju. Od početka pontifikata on se nastojao vratiti u Rim jer je vjerovao kako se ondje može odhrvati utjecaju država i prevlasti koncila te u konačnici ponovno uspostaviti papinsko vrhovništvo. U stvarnosti morao je znati kako je jedini mogući put u restauraciju bio oslanjajući se kurijalnu birokraciju te financije Crkvene države. On zato ulazi u Rim 28. rujna 1420. godine⁴¹, koji se tada teško mogao okarakterizirati nazivom Crkvene države. Ondje je bez obzira na legata postavljenog od strane koncila vrhovnu vlast držao Ladislav Napuljski te Braccio de Montone kojima je veliki dio Rima bio financijski podložan.⁴² Ipak, Martin V. bio je vješti diplomat, odlučan onemogućiti ih vojnom akcijom, dok se neposredno prije obračunao s

³⁹ Baum 1993: 125-126.

⁴⁰ U prijevodu: Ostale sitnice.

⁴¹ Jedin 1993: 532.

⁴² Jedin 1993: 532.

Bolognom⁴³ i Napuljom.⁴⁴ Godine 1424. papa je već imao slobodne ruke u unutrašnjosti te se mogao posvetiti reorganiziranju države.⁴⁵

Martin V. držao se pravila uspostavljenog dekretom *Frequens* te je protivno svojoj volji, ali u predviđenom roku sazvao sabor u Paviji.⁴⁶ On je zbog opasnih političkih prilika i epidemije kuge preseljen u Sienu. Papa nije mogao dopustiti daljnji razvoj koncila na vrhu krize s Bacciom zbog čega ga raspušta. Neposredno prije smrti, papa saziva koncil u Baselu te imenuje kardinala Giuliana Cesarinija predsjednikom s pravom raspuštanja istog.⁴⁷ Martin V. umire 20. veljače 1432. godine, a svome nasljedniku, Eugenu IV. ostavlja temelje s kojih se mogao očekivati daljnji politički i koncilski razvitak.⁴⁸ Eugen je također bio vođen restauratorskim idejama, no s mnogo manje spretnosti što će u konačnici dovesti do novog raskola. Izrazita nesreća novog pape bila je u tome što kardinali nisu bili zadovoljni autoritarnom vladavinom Martina V. Oni su se odlučili na potpisivanje izborne kapitulacije koja je u stvarnosti predstavljala provedbu koncila u Konstanzu. Ondje se između ostalog⁴⁹ jasno očituje nastojanje kardinalskog zbora da sudjeluje upravljanju Crkvom. Na tu se izbornu kapitulaciju Eugen obvezao zakletvom te je nakon svoje krunidbe potvrdio apostolskom konstitucijom.

Koncil u Baselu započeo je u srpnju 1431. godine⁵⁰ te ga je u najvećoj mjeri obilježio je sukob s Eugenom IV. - vijeće je pozvalo papu na odgovornost te se postavilo kao najviša sudska i upravna

⁴³ Prva velika pobuna u Bologni odvila se 1420. godine te druga revolucija 1428.-1429. povukla je za sobom čitavu sjevernu Italiju. Papa je znatnom primjenom vojne snage prisilio grad da popusti te tako sačuvao sjeverni stup države. Preuzeto iz: Jedin 1993: 532-533.

⁴⁴ Odnos pape prema Napulju bio je od velike važnosti- kako bi oslobodio Rim od napuljskih četa koje su ga držale, papa se odlučio na ustupke još iz Konstanz (krunidba kraljice Ivane II.). Nutarnje neprilike potaknule su kuriju da se vrati Anžuvincima (da napuljsku krunu daju u leno Ljudevitu III. zajedno s pravom nasljedstva nakon kraljičine smrti). Sada kraljica adoptira Kuriji Alfonza V. čemu se pridružio i Bracciov prijelaz na aragonsku stranu. Ulaskom Alfonza u Napulj 1421. godine položaj pape i države postaje kritičan. Papa je tako uložio sve resurse za najam velikih vojnih snaga te ga je to očuvalo od poraza na bojnopolju, a primirje je sklopljeno u jesen 1421. godine. Preuzeto iz: Jedin 1993: 533.

⁴⁵ Jedin 1993: 533.

⁴⁶ Predviđeni rok bio je pet godina, još jedan u roku od sedam i drugi u razmacima od deset godina. Preuzeto iz Jedin 1993: 535.

⁴⁷ Jedin 1993: 535.

⁴⁸ Jedin 1993: 535.

⁴⁹ Jasno se izražavaju i zahtjevi vremena poput reforme kurije i opće reforme na generalnom koncilu, pristanak kardinalnog zbora u slučaju seobe Kurije, uvažavanje propisa iz Konstanz o imenovanju kardinala, udio u dohocima i upravljanju Crkvenom državom, zabrana postupka protiv osobe ili posjeda nekog kardinala bez pristanka većine. Preuzeto iz: Jedin 1993: 537.

⁵⁰ Logan 2005: 332-333.

vlast. Eugen je zbog potkresavanja papinske vlasti ispočetka pokušao raspustiti sabor⁵¹, uvelike podcijenivši odlučnost njegovih očeva i legata. Njihova je najveća motivacija bila pronalazak mirnog rješenja za husitsku krizu, te su u tom duhu, ponovno potvrdili *Haec Sanctu*. Rješenje husitske krize nije pronađeno na samome koncilu, no stvoreni su uvjeti za daljnje pregovore koji su rezultirali dogovorom *Compacta*, ratificiranom već u siječnju 1437. godine.⁵² Iste godine, Eugen premješta sabor u Ferraru, gdje ostaje do 1449. godine.⁵³ Ubrzo nakon toga Eugen biva u potpunosti svrgnut te je izabran novi papa Feliks V.⁵⁴ Tako je ponovno nastao raskol, posljednji u crkvenoj povijesti - Feliks se odlučio na povlačenje 1442. godine te se pomiruje s papom koji ga čini kardinalom.⁵⁵

Kako je ranije navedeno, tvrdnja da je koncil superiorniji od samog pape zadržala se izvjesno vrijeme kroz petnaesto stoljeće, no nije potaknula velike promjene u šesnaesto stoljeće jer je nakon koncila u Konstanzu najveći izazov papinstvu predstavljala unutarnja reforma Crkve te oživljavanje duhovnog života kršćanskog naroda. Važno je razumjeti da je sabor, pod čime podrazumijevam njegove uzroke jednako kao i događanja za vrijeme njegova trajanja imao teške posljedice na onovremeno društvo - unijeta je zbrka, došlo je do religiozne inercije, ravnodušnosti, erozije moralnih standarda, ali i neizvjesnosti te su tradicionalne znamenitosti nestale ili izgubile svoje značenje, a temelji društva strahovito su bili uzdrmani.

Pitanje Jana Husa i Husita definitivno ne možemo smatrati središnjim pitanjem koncila u Konstanzu, no kao jedno od najčešće spominjanih od strane suvremenika kao i suvremenoj literaturi svakako jest. Tragična sudbina Jana Husa ostavila je značajne posljedice u Bohemiji u konačnici dovodeći do Husitskih ratova, oružanih sukoba koji su trajali sve do Basela 1431. godine. Taj je sabor bio prekretnica konciliarističkog pokreta, istovremeno njegov vrhunac i kraj. Ispočetka je vijeće pozvalo papu na odgovornost te se postavilo kao vrhovna vlast, što je jedno vrijeme i ostalo, no do kraja koncila njihova moć će izblijediti u besmislene rasprave, daleko od

⁵¹ Eugen IV. nije prisustvovao svečanom otvorenju sabora u Baselu, nego bulom iz prosinca 1431. raspušta sabor, no on ipak nastavlja s radom pod patronatom tadašnjih europskih država. Preuzeto iz: Jedin 1993: 535.

⁵² Logan 2005: 334.

⁵³ Prema papinoj interpretaciji na ovom saboru sudjeluje *pars sanior* tj. zdravija manjina. Na njemu su bili prisutni predstavnici kršćanskog Istoka što je dovelo do stvaranja kratkotrajne unije. Preuzeto iz: Jedin 1993: 535.

⁵⁴ Franzen 2004: 200.

⁵⁵ Ullman 2005: 189.

stvarne moći i utjecaja. Razlog tome svakako bi bio pokušaj vijeća da istovremeno vodi Crkvu i sprovede reformu za što je trebalo mnogo više vremena no što su oni sami predvidjeli.

5. ZAKLJUČAK

Učinak Velikog Crkvenog raskola i koncila u Konstanzu, ne predstavlja kraj srednjovjekovnog papinstva, kako neki povjesničari navode.⁵⁶ Istina je da se papinstvo 1418. godine u mnogome razlikovalo od onoga iz 1378. godine. Sama institucija nije mogla ostati neoštećena nakon niza suparničkih zahtjeva i podijeljenosti na suparničke tabore. Rascjep nije zahvatio samo države već i svete ljude te crkvene redove. Često se događalo da se obediencije mijenjaju i po nekoliko puta. No temelje za oštećenje institucije papinstva moramo potražiti dublje u prošlosti, još od Bonifacija VIII. pa tek onda preko progonstva u Avignonu popraćenog raskolima te konačno u koncilima u Pisi, Konstanzu i Baselu - Ferrari.

Istraživanje potaknuto širokom tematikom ovoga rada, dovelo me do shvaćanja da koncilijarizam ne možemo svesti isključivo na formulu koja bi kazala *papa nad koncilom* ili *koncil nad papom*. Ono obuhvaća široki spektar od kojeg je ideja reforme - duhovne, političke te društvene obnove Crkve i europskog društva najvažnija. Shvaćanja sam kako je razvoj koncilijarizma započeo političkim sukobom⁵⁷, no istovremeno socijalna gibanja naznačila su Europski put razvoja prema ulasku u politiku širokih društvenih slojeva. Svrha koncilijarizma nije bila u tome da moć počiva na papi već se ona istinski nalazila u samoj Crkvenoj zajednici koja se u ovom slučaju prikazala kroz opće vijeće. Prvi puta u povijesti možemo vidjeti kako papa biva samo jedan od predstavnika Crkve u općem vijeću od strane kojeg je dobio vlast, ali i kojemu je za trajanja pontifikata ostao odgovoran. Papa je postao službenik čiju moć generalno vijeće moglo ograničiti, preinačiti i oduzeti. Koncilijarizam prema ovome shvaćanju biva upravo suprotan papinskoj monarhiji - u ovome razdoblju papinska moć je uvelike ovisila o volji i želji Crkve dok je monarhističko papinstvo u kojemu papa vodi glavnu riječ prekinuto. No sukob ovih suprotnih pojmova u tridesetim godinama počinje padati u sjenu novog problema, neovisnom o papinstvu i Crkvenoj zajednici - najezdi brzo napredujućih Turaka.

U konačnici valjalo bi zaključiti kako je vlast vijeća tj. koncila istinsku nadmoć postigla jedino u Konstanzu zbog toga što je imao najveću podršku, ali vjerojatno i iz razloga što je upravo on percipiran kao jedini mogući način razrješenja raskola. Važnost koju je koncil u Konstanzu imao

⁵⁶ Logan 2005: 330.

⁵⁷ Sukobom između pape Ivana XXII. i Ljudevita Bavorskog. Preuzeto iz: Ullman 2005: 186-187.

vrlo je očigledna, prevladavajuća i naglašena kroz ovaj rad nekoliko puta - povratak jedinstva. Drugi prema važnosti, ali nesumnjivo i najširi zadatak svakako je bila crkvena reforma kojom se planirao vratiti stari poredak i ponovno sjedinjenje s grčkom Crkvom. Sukladno mome mišljenju ovaj koncil odvio se s punim pravom poglavito zbog dekreta s njegove pete sjednice. Iz ovoga proizlazi da koncil u Konstanzu treba smatrati ekumenskim saborom, a njegove dekrete obvezujućima. Lako je uočiti kako je Konstanz utjecao na budućnost konciliarizma - koncili nakon ovoga postaju neodrživi, a radikalnih konciliarista biva sve manje - te tako, konciliaristički pokret prestaje biti pokretom. Smatram kako u okviru ovog završnog rada nije moguće prikazati široki dijapazon problematike koju donosi koncil u Konstanzu te konciliaristički pokret, no svakako je uspješno naznačen problem te ostavljen prostor za daljnje i podrobnije istraživanje.

6. BIBLIOGRAFIJA

Baum Wilhelm (1993.) *Kaiser Sigismund : Hus, Konstanz und Türkenkriege*. Styria, Graz.

Deanesly Margaret (2005.) *A history of medieval church 590-1500*. Taylor & Francis e-Library.

Franzen August (2004.) *Pregled povijesti crkve*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Jedin Hubert (1993.) *Velika povijest crkve*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Jedin Hubert (1980.) *Crkveni sabori: kratka povijest*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Logan F. Donald (2005.) *A history of church in middle ages*. Taylor & Francis e- Library.

Mercier, Jacques (2001.) *Povijest Vatikana*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Ullman, Walter (2005.) *A short history of papacy in the middle ages*. Taylor & Francis e- Library.

Izvori s interneta:

ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA S.V. Council of Constance
[<https://www.britannica.com/event/Council-of-Constance>]